AB'YE UYUM ÇERÇEVESİNDE VERGİ YAPILARININ DÖNÜŞÜMÜ:

TÜRKİYE VE BULGARİSTAN'DA VERGİ YAPILARININ KARŞILAŞTIRILMASI

TRANSFORMATION OF TAX STRUCTURES WITHIN THE FRAMEWORK OF EU CONFORMITY:

COMPARISON OF TAX STRUCTURES IN TURKEY AND BULGARIA

Tolga SEZDİ

Araş. Gör. Dr.

Bursa Uludağ Üniversitesi,

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü

tolgasezdi@uludag.edu.tr

ORCID: 0000-0003-2263-3151

Publication Information

This is an **author-accepted manuscript (post-print)** of a book chapter published in an edited volume.

- **Book Title:** *Balkanlara Sosyal Bilimler Çerçevesinde Bir Bakış*
- **Editors:** Prof. Dr. Adnan Gerçek, Doç. Dr. Zerrin Fırat
- **Publisher:** Ekin Yayınevi, Bursa
- **Year:** 2025
- **ISBN:** 978-625-8544-36-7
- **Page Range:** 99–122

The final published version is available in the online and printed book.

Abstract

This study aims to conduct a comparative analysis of the tax structures of Türkiye and Bulgaria within the framework of their alignment with the European Union (EU). Taking into account the historical, institutional, and economic transformations of both countries, the study examines the composition of indirect and direct taxes, their shares in total tax revenues, and the implications of these structures for income distribution and fiscal sustainability. The analysis relies on data from Eurostat, the OECD, and national statistical institutions for the period 2000–2023, and provides a comparative assessment of key indirect taxes such as VAT and excise duties, as well as direct taxes including personal income tax and corporate tax. The findings indicate that indirect taxes have maintained a persistently high share in both countries; however, while Bulgaria simplified its tax architecture following EU accession through the adoption of a flat tax system, Türkiye continues to exhibit structural dependence on indirect taxation. Overall, the study offers a comprehensive evaluation of the impact of EU tax harmonization policies on both countries and contributes to the literature by highlighting reform areas for Türkiye, particularly the broadening of the income tax base and the gradual reduction of indirect taxes.

Keywords: Tax Structure; Indirect Taxes; Direct Taxes; EU Harmonization; Türkiye; Bulgaria

Copyright Notice:

© 2025 Ekin Yayınevi. This manuscript is shared for academic and non-commercial purposes only. Redistribution of the publisher's formatted version is not permitted.

YTB 15.yıl

50.yıl

TÜRKİYE - BULGARİSTAN
DOSTLUK ANLAŞMASININ
100. YILINDA

BALKANLARA SOSYAL BİLİMLER ÇERÇEVESİNDE BİR BAKIŞ SEMPOZYUMU



Editörler
Adnan GERÇEK
Zerrin FIRAT

ekin



TÜRKİYE-BULGARİSTAN DOSTLUK ANLAŞMASININ 100. YILINDA

BALKANLARA SOSYAL BİLİMLER ÇERÇEVESİNDE BİR BAKIŞ SEMPOZYUMU

16-17 EKİM 2025

Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Polis Memuru İbrahim Akın Salonu

Editörler:

Prof. Dr. Adnan GERÇEK

Doç.Dr. Zerrin FIRAT

EKİN

Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-36-7

Dizgi: Prof. Dr. Adnan GERÇEK
Kapak Tasarımı: Ramazan ÇAVUŞOĞLU

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinyayinevi.com

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN
Prof. Dr. Adnan GERÇEK
Doç. Dr. Zerrin FIRAT
Doç. Dr. Mustafa Berkay AYDIN
Doç. Dr. Hacer KARABAĞ ARSLAN
Dr. Öğr. Üyesi Semih ŞEN
Öğr. Gör. Gürhan KORKMAZ
Fatma GÜNGÖRDÜ
Ramazan ÇAVUŞOĞLU

Sempozyum Uluslararası Bilim Kurulu

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN	Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Adnan GERÇEK	Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Lindita Xhanari LATİFİ	Tiran University, Albania
Prof. Dr. Şirin AKBULUT DEMİRCİ	Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Osman EMİN	Ss. Cyril & Methodius University
Prof. Dr. Kamuran REÇBER	Bursa Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Zerrin FIRAT	Bursa Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Neriman HASAN	Ovidius University of Constanta
Doç. Dr. Mustafa Berkay AYDIN	Bursa Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Ayşegül İNGİNAR KEMALOĞLU	Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Harun BEKİR	University of Plovdiv Paisiy Hilendarski
Doç. Dr. Hacer KARABAĞ ARSLAN	Bursa Uludağ Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Shabanali A. DURMUSH	Trakya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Semih ŞEN	Bursa Uludağ Üniversitesi
Dr. Nergis İMAMOĞLU	Bulgarian Academy of Sciences
Dr. Haydar Eren AKIN	Institute of Social Sciences of Politics

AB'YE UYUM ÇERÇEVESİNDE VERGİ YAPILARININ DÖNÜŞÜMÜ: TÜRKİYE VE BULGARİSTAN'DA VERGİ YAPILARININ KARŞILAŞTIRILMASI*

Tolga SEZDİ**

Özet

Bu çalışma, Türkiye ve Bulgaristan'ın vergi yapılarının Avrupa Birliği'ne (AB) uyum süreci çerçevesinde karşılaştırmalı olarak analiz edilmesini amaçlamaktadır. Her iki ülkenin tarihsel, kurumsal ve ekonomik dönüşümleri dikkate alınarak dolaylı ve dolaysız vergilerin bileşimi, toplam vergi gelirleri içindeki payları ve bu yapıların gelir dağılımı ile mali sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmada 2000–2023 dönemine ilişkin Eurostat, OECD ve ulusal istatistik kurumlarından elde edilen veriler kullanılmış; Katma Değer Vergisi (KDV) ve Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) gibi temel dolaylı vergiler ile gelir ve kurumlar vergisi başta olmak üzere dolaysız vergilerin zaman içindeki seyrine ilişkin karşılaştırmalı değerlendirmeler yapılmıştır. Bulgular, her iki ülkede de dolaylı vergilerin uzun süredir yüksek bir ağırlığa sahip olduğunu, ancak Bulgaristan'ın AB üyeliği sonrasında uyguladığı düz oranlı vergi politikalarıyla vergi mimarisini sadeleştirirken, Türkiye'nin yapısal olarak dolaylı vergilere bağımlılığını sürdürdüğünü göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, AB'nin vergi uyumlaştırma politikalarının iki ülke üzerindeki etkilerini bütüncül biçimde ortaya koymakta; Türkiye için gelir vergisinin tabana yayılması ve dolaylı vergilerin azaltılmasına yönelik reform alanlarına dikkat çekerek literatüre karşılaştırmalı bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Bulgaristan Vergi Sistemi, AB Uyum Süreci, Vergi Yapısı*

Abstract

This study aims to conduct a comparative analysis of the tax structures of Türkiye and Bulgaria within the framework of their alignment with the European Union (EU). Taking into account the historical, institutional, and economic transformations of both countries, the study examines the composition of indirect and direct taxes, their shares in total tax revenues, and the implications of these structures for income distribution

* Bu çalışma "Türkiye'de ve Balkan Ülkelerinde Maddi Yoksunluk Oranı ve Vergi Yapısı İle İlişkisi" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Araş. Gör. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, tolgasezdi@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2263-3151

and fiscal sustainability. The analysis relies on data from Eurostat, the OECD, and national statistical institutions for the period 2000–2023, and provides a comparative assessment of key indirect taxes such as VAT and excise duties, as well as direct taxes including personal income tax and corporate tax. The findings indicate that indirect taxes have maintained a persistently high share in both countries; however, while Bulgaria simplified its tax architecture following EU accession through the adoption of a flat tax system, Türkiye continues to exhibit structural dependence on indirect taxation. Overall, the study offers a comprehensive evaluation of the impact of EU tax harmonization policies on both countries and contributes to the literature by highlighting reform areas for Türkiye, particularly the broadening of the income tax base and the gradual reduction of indirect taxes.

1. Giriş

Küreselleşme süreci ve uluslararası ekonomik bütünleşme dinamikleri, ulusal vergi sistemlerinin yeniden şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. AB özellikle 2000'li yıllardan itibaren üye ve aday ülkelerde vergi uyumlaştırmasını güçlendiren bir çerçeve oluşturmuş; tüketim vergilerinin standartlaştırılması, vergi tabanlarının genişletilmesi ve mali istikrarın artırılması gibi alanlarda bütünleşik politika setleri geliştirmiştir. Türkiye ve Bulgaristan'ın vergi sistemleri, benzer tarihsel ve coğrafi özellikler taşımalarına karşın, AB ile bütünleşme süreçlerinde farklı kurumsal yollar izlemiş ve bu durum iki ülkenin vergi yapılarının bileşimini önemli ölçüde etkilemiştir.

Bulgaristan'ın 2007 yılında AB'ye tam üyeliği, ülkenin vergi sisteminde köklü yapısal dönüşümlere yol açmıştır. Kurumlar ve gelir vergisi oranları ülkenin AB'ye tam üye olarak katıldığı 2007 yılına kadar kademeli olarak düşürülmüştür (Bahtiyar & Taytak, 2020: 97). 2007 yılında AB tam üyeliği sonrasında vergi sisteminde radikal bir dönüşüme gidilerek 2008 yılında Düz Vergi uygulamasına geçilmiştir. Vergi mimarisinin sadeleştirilmesiyle Bulgaristan, düşük vergi yükü ve yüksek öngörülebilirlik temelinde uluslararası sermaye için rekabetçi bir merkez hâline gelmiştir. Türkiye ise AB aday ülke statüsünün gerektirdiği uyumlaştırma sürecini daha kademeli ve iç ekonomik koşullara duyarlı biçimde yürütmüş; KDV ve ÖTV başta olmak üzere tüketim vergilerinin kapsamı genişlemiş, gelir vergisi tarifesi ise artan oranlı yapısını korumuştur. Buna rağmen Türkiye'nin vergi yapısı yapısal olarak dolaylı vergilere yüksek derecede bağımlı kalmış ve bu bağımlılık vergi adaleti ile gelir dağılımı üzerindeki etkileri bakımından tartışmalı bir konum yaratmıştır.

İki ülkenin vergi sistemlerinde gözlemlenen bu farklılaşma, modern vergi anlayışının temel ilkeleri açısından önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Hem Türkiye hem Bulgaristan'da dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içerisinde uzun yıllardır %60'ın üzerinde seyretmesi, vergi yükünün düşük gelir grupları üzerinde orantısız şekilde yoğunlaşmasına yol açmakta ve mali kapasitenin dolaysız vergiler üzerinden yeterince çeşitlenemediğini göstermektedir. Buna karşın Bulgaristan'ın düz oranlı gelir vergisi uygulaması ve KDV'de AB standartlarına uyumu, Türkiye'ye kıyasla daha sade fakat yeniden dağıtım gücü daha zayıf bir vergi mimarisi ortaya koymaktadır. Dolayısıyla iki ülkenin vergi yapılarının karşılaştırılması, vergi kompozisyonunun mali sürdürülebilirlik, vergi adaleti ve AB uyum süreciyle ilişkisini bütüncül biçimde değerlendirmek açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye ve Bulgaristan'ın vergi yapılarını AB'ye uyum bağlamında karşılaştırmalı olarak incelemek ve iki ülkenin vergi kompozisyonundaki yapısal farkların vergi adaleti, gelir dağılımı, kamu gelirleri ve mali etkinlik üzerindeki etkilerini analiz etmektir. Çalışma, 2000–2023 dönemini kapsamakta olup Eurostat, OECD ve her iki ülkenin ulusal istatistik kurumlarından elde edilen veriler kullanılarak dolaylı ve dolaysız vergilerin bileşimi, toplam kamu geliri içindeki payları ve zaman içerisindeki değişim trendleri değerlendirilmektedir. Ayrıca Bulgaristan'ın AB müktesebatına uyum çerçevesinde gerçekleştirdiği vergisel reformlar ile Türkiye'nin adaylık sürecinde yaptığı düzenlemeler karşılaştırmalı bir analitik çerçeve içerisinde tartışılmaktadır.

Bu bağlamda çalışma, literatürde Türkiye ve Bulgaristan'ın vergi yapılarının AB uyum süreci temelinde birlikte incelendiği araştırmaların sınırlı olması nedeniyle mevcut boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. İzleyen bölümlerde önce teorik ve kurumsal çerçeve sunulacak, ardından iki ülkenin vergi yapıları ayrıntılı biçimde incelenecek ve son olarak karşılaştırmalı değerlendirme ile çalışmanın temel bulguları ve politika çıkarımları tartışılacaktır.

2. Kuramsal Çerçeve ve AB Vergi Politikaları

Vergilerin verginin ekonomik yükünün kime yüklendiği ve söz konusu verginin kim tarafından ödendiğine göre dolaylı ve dolaysız vergiler olarak sınıflandırılır (Erdem, vd, 2003:91). (Atkinson, 1977: 591)'a göre mükelleflerinin gelir vergisini beyan ederek doğrudan ödemesi ve satışa konu olan vergileri ise dolaylı olarak ödemesi dolaylı ve dolaysız vergiler arasındaki farkı ortaya koymaktadır.

Dolaylı vergiler öngörülemeyen ve geçici olaylara dayanmaktadır. Bundan dolayı vergi tahsilatının önceden bilinmesi mümkün değildir. Söz konusu belirsizlik nedeniyle de harcama vergileri olarak bilinirler. Ayrıca, tüketime konu olan ürünler üzerinden alındığından fiyatın içine rahatlıkla gizlenip, tüketiciye yansıtılması mümkündür (Edizdoğan, vd., 2019:270-271). Ek olarak belli bir tarife üzerinden alınan, gerçekleşme zamanı öngörülemeyen, objektif ve mali verimliliği yüksek bir vergi türüdür (Susam, 2020: 249-250).

Dolaysız vergiler ise beyana göre hesaplanan, gerçekleşme zamanı önceden belli olan, sübjektif, ödeme yükünün nihai taşıyıcısı olan kişi tarafından ödenen, vergilendirilen hanenin sosyo-ekonomik özelliklerine göre kişiselleştirilebilen ve süreklilik arz eden bir vergi türüdür (Susam, 2020: 249-250; NBER, 1964:301).

T.C. Dış İşleri Bakanlığı AB Başkanlığı'na (2025) göre AB vergi politikası, Tek Pazar'ın işleyişini aksatmayacak bir mali yapı oluşturmayı hedeflemektedir. Tek Pazar Programı, üye ülkelerin tam potansiyeline ulaşmasına yardımcı olmak, iyi işleyen, sürdürülebilir bir iç pazarı destekleyen faaliyetleri finanse etmek için oluşturulmuştur. Bu kapsamda Tek Pazar Programı, 6 hedeften oluşmaktadır. Bunlar: gıda güvenliği, tüketicilerin korunması, daha iyi işleyen bir tek pazar, yüksek kalitede istatistiki veri sağlanması ve Avrupa çapında standartların geliştirilmesi ve işletmelerin desteklenmesi (COSME) olarak sayılmaktadır. Türkiye ise bu programlardan yalnızca COSME bileşenine katılmıştır.

AB'nin önemli ortak politika alanlarından birisi de vergi politikalarıdır. Birlik içinde ortak bir vergi sistemi bulunmamaktadır. Vergilendirme genellikle ulusal yetki sınırlarına bırakılmaktadır. Fakat bütünleşme sürecinin başından itibaren yapılan tüm düzenlemelere vergiye ilişkin hükümler dahil edilmiştir. Özellikle 2002'de ortak para birimine geçilmesiyle vergilendirme alanında belirli vergi uyumlaştırmaları zorunlu tutulmuştur. Ülke ekonomileri arasındaki çeşitli sosyo-ekonomik farklılıklar vergi politikalarının uyumlanmasını engellemektedir. Buna rağmen Tek Pazar'ın işleyişini güçlendirmek ve haksız rekabeti önlemek amacıyla dolaylı vergilere özellikle de KDV üzerinde yoğunlaştırmış; dolaysız vergilerde ise tam bir uyum sağlanamamıştır. Bu konuda yalnızca çifte vergilendirme ve uluslararası ekonomik faaliyetlere ilişkin düzenlemeler ile şirket vergilendirmesine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır (Çiçek & Uğur, 2019, ss. 93-94).

3. Türk Vergi Yapısının İncelenmesi

Türk vergi sistemi çoklu vergi sistemidir. Dahil olduğu iktisadi konu ve kaynağa göre; *gelir üzerinden alınan vergiler, harcamalar üzerinden alınan vergiler* ve *servet üzerinden alınan vergiler* olmak üzere 3 şekilde sınıflandırılabilir. Aşağıda bu sınıflandırma yer almaktadır (Grafik 1).

Grafik 1. Türk Vergi Sistemini Oluşturan Vergiler



Kaynak: Doğan Şenyüz, Mehmet Yüce ve Adnan Gerçek, Türk Vergi Sistemi, 20.b., Bursa: Ekin Kitabevi, 2023.

2025 yılı itibarıyla Türkiye'nin vergi sistemi, dolaysız vergilerde artan oranlı bir gelir vergisi tarifesi uygulamakta olup söz konusu tarife %15 ile %40 arasında değişen beş dilimden oluşmaktadır. Kurum kazançlarının vergilendirilmesinde ise standart kurumlar vergisi oranı %25 düzeyindedir. Dolaylı vergilerde sistemin temelini KDV ve ÖTV oluşturmaktadır; KDV, mal ve hizmet türlerine göre %0, 1, 10 ve 20 olmak üzere dört farklı oranda uygulanmakta, ÖTV ise belirli mal grupları üzerinden alınarak bütçe gelirleri içinde önemli bir pay teşkil etmektedir. Bu yapı Türkiye vergi sisteminin dolaylı vergilere dayalı bir gelir kompozisyonuna sahip olduğunu göstermektedir. Tablo 1'de Türkiye'de vergi türleri ve oranları yer almaktadır.

Tablo 1. Türkiye'de Vergi Türleri ve Oranları

Vergi Türü	Vergi Oranı
Gelir Vergisi	%15, %20, %27, %35 ve %40
Kurumlar Vergisi	%25
KDV	%0, %1, %10 ve %20
ÖTV	Bu oranlar ekonomik ihtiyaçlar çerçevesinde yıllar itibariyle güncellenmektedir.
Özel İletişim Vergisi	Bu oranlar ekonomik ihtiyaçlar çerçevesinde yıllar itibariyle güncellenmektedir.
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	%5-%10
Şans Oyunları Vergisi	%5-%7 ve %10
Gümrük Vergisi	Bu oranlar ekonomik ihtiyaçlar çerçevesinde yıllar itibariyle güncellenmektedir.
Damga Vergisi	Bu oranlar ekonomik ihtiyaçlar çerçevesinde yıllar itibariyle güncellenmektedir.
Dijital Hizmet Vergisi	%7.5
Konaklama Vergisi	%2
Emlak Vergisi	Emlak vergisinin oranları uygulamada çeşitli farklılıklar içermektedir.
Değerli Konut Vergisi	%0,3-%0,6 ve %1
Motorlu Taşıtlar Vergisi	Araçların motor silindir hacmi, taşıt değeri, yaşı ve türlerine bağlı olarak ödenecek vergi spesifik oranda değişiklik göstermektedir.
Veraset ve İntikal Vergisi	Veraset Yoluyla İntikal: %1, 3, 5, 7 ve 10
	İvazsız İntikal: %10, 15, 20, 25 ve 30

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, gib.gov.tr, (Erişim Tarihi: 10.10.2025).

Türkiye'de gelir vergisi mükellefi oranı toplam nüfusun %30'unu oluştururken, OECD ortalaması %60 seviyesindedir. Gelir ve kurumlar vergisi matrahları gayri resmi ve yarı resmi çalışma biçimlerinin yaygın olması nedeniyle aşınmaktadır (OECD, 2025). Vergi yapısını dolaylı ve dolaysız vergilerin dağılımı ve toplam vergi gelirlerine oranı üzerinden anlamak mümkündür. Türkiye'de toplanan dolaylı ve dolaysız vergilerin TL cinsinden yıllar içindeki değeri Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının yıllar boyunca %59 ile %66 arasında dalgalandığı (Bu oran, OECD ortalamasının yaklaşık %30-35 oldukça üzerindedir), dolaysız vergilerin payının ise %33 ile %40 aralığında seyrettiği görülmektedir. Dolaylı ve dolaysız vergiler arasındaki bu belirgin fark, Türkiye'nin vergi gelirlerinde tüketim üzerinden alınan vergilere yapısal bir bağımlılık taşıdığına işaret etmekte; bu durum aynı zamanda vergi sisteminin gelir dağılımı ve mali sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesinde önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır.

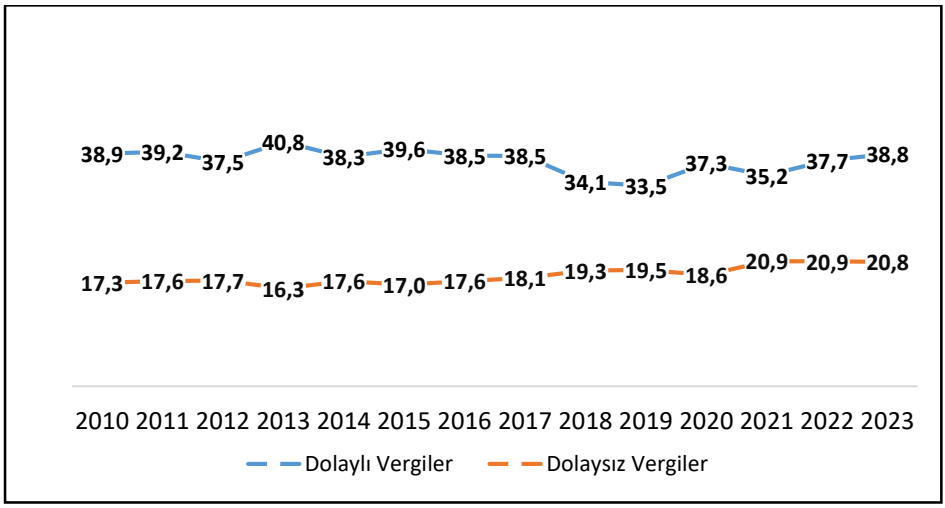
Tablo 2. Türkiye'de Toplanan Dolaylı ve Dolaysız Vergi Gelirleri ve Toplam Vergi Geliri İçerisindeki Payı (Milyon TL, %)

Yıllar	Dolaysız Vergi Geliri	Dolaysız Vergi/ Toplam Vergi Geliri	Dolaylı Vergi Geliri	Dolaylı Vergi/ Toplam Vergi Geliri
2008	59.023	37,11	100.039	62,89
2009	61.133	37,52	101.787	62,48
2010	66.566	33,65	131.263	66,35
2011	82.057	34,35	156.832	65,65
2012	92.520	35,36	169.147	64,64
2013	100.442	33,09	203.123	66,91
2014	114.422	34,92	213.254	65,08
2015	128.528	33,93	250.258	66,07
2016	150.180	35,11	277.577	64,89
2017	176.849	35,24	324.933	64,76
2018	231.431	39,72	351.258	60,28
2019	257.140	40,76	373.686	59,24
2020	281.179	35,98	500.362	64,02
2021	418.743	38,29	674.854	61,71
2022	890.471	39,98	1.336.688	60,02
2023	1.554.890	33,75	3.052.770	66,25
2024	2.496.794	35,93	4.452.339	64,07
2025*	3.228.347	38,92	5.067.694	61,08

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Yönetim Bütçe İstatistikleri, Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri Ay İçi Tahsilat Tabloları rapor verileri, hmb.gov.tr/muhasebat-genel-mudurlugu-istatistikleri, (Erişim Tarihi: 29.11.2025).
*2025 verileri Ocak-Ekim aylarını kapsamaktadır.

Grafik 2'de 2010–2023 döneminde dolaylı ve dolaysız vergilerin GSYH (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) içindeki payları ve zaman içerisindeki değişimleri gösterilmektedir. Grafik incelendiğinde, dolaysız vergilerin payında azalma görülen yıllarda dolaylı vergilerin payının artma eğilimi gösterdiği, dolayısıyla iki vergi türü arasında belirli bir dengeleyici hareketin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Her iki vergi türü de dönem boyunca dalgalı bir seyir izlemekle birlikte, dolaylı vergilerdeki iniş ve çıkışların daha belirgin olduğu, buna rağmen toplam 13 yıllık değişimin sınırlı kaldığı görülmektedir. Dolaysız vergilerde de dönemsel düşüş ve yükselişler olmasına karşın, inceleme döneminin sonunda GSYH içindeki paylarında yaklaşık %3,5 oranında bir artış gerçekleşmiştir.

Grafik 2. Türkiye'de Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin GSYH Oranı (%)



Kaynak: World Bank Database, *World Development Indicators*, databank.worldbank.org, (Erişim Tarihi: 30.04.2025).

Türkiye, 2022 yılı verilerine göre KDV gelir potansiyeli açısından OECD ülkeleri arasında sondan üçüncü sırada yer almakta ve bu durum, ülkenin KDV potansiyelinin önemli ölçüde altında kaldığını göstermektedir. Bu performans kaybının temel nedeni olarak mükelleflerin KDV uygulamasına uyum sağlamasında yaşanan güçlükler gösterilmektedir. OECD (2025:37)'nin raporuna göre, KDV'de uygulanan indirimli oranlar kümesinin gözden geçirilerek sadeleştirilmesi, sistemin daha anlaşılır ve yönetilebilir hâle gelmesine katkı sağlayacak; böylece mükellef uyumu artarak KDV gelirlerinin potansiyeline daha fazla yaklaşmasına imkân tanıyacaktır.

4. Bulgaristan Vergi Sisteminin Dönüşümü ve Düz Vergi Reformu

Balkan ülkelerinin piyasa ekonomisine geçiş süreci genel olarak yavaş ve kırılgan bir seyir izlemiştir. Bu dönemde uygulanan reformlar ciddi kurumsal ve siyasi engellerle karşılaşmış, çoğu zaman tamamlanamadan kesintiye uğramıştır. Piyasa odaklı kurumların geç inşa edilmesi, çeşitli siyasi ve ekonomik aktörlerin ulusal çıkarları ikinci plana iterek kendi özel çıkarlarını korumalarına imkân vermiştir. Bir Balkan ülkesi olan Bulgaristan'da da bu sistemin yerleşmesi kesintili ve dolambaçlı bir süreç izlemiştir. Minassian'a (2002) göre, reformların çoğu ülkelerin iç ihtiyaçlarından değil, esas olarak dış baskılar ve uluslararası aktörler tarafından dayatıldığı için uygulanmıştır.

Bulgaristan gibi geçiş ülkelerinin geçmişte iyi işleyen bir vergi sistemi tecrübesine sahip olmamaları, bu ülkeleri kendilerine özgü kurumsal bir yapı geliştirmek yerine başka ülkelerin vergi modellerini büyük ölçüde kopyalamaya yöneltmiştir. Bu durum, vergi politikalarının yerel ihtiyaçlara ve kurumsal kapasiteye uyumsuz kalmasına yol açarak çeşitli siyasi, ekonomik ve toplumsal sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ayrıca ekonomik yapının tam olarak yerleşmediği bir dönemde vergi yapısının hızlı ve kapsamlı biçimde değiştirilmesi, vergi sisteminin kurumsallaşmasını olumsuz etkilemiş ve kalıcı bir vergi mimarisinin oluşmasını güçleştirmiştir (Gülşen & Yıldıran, 2021).

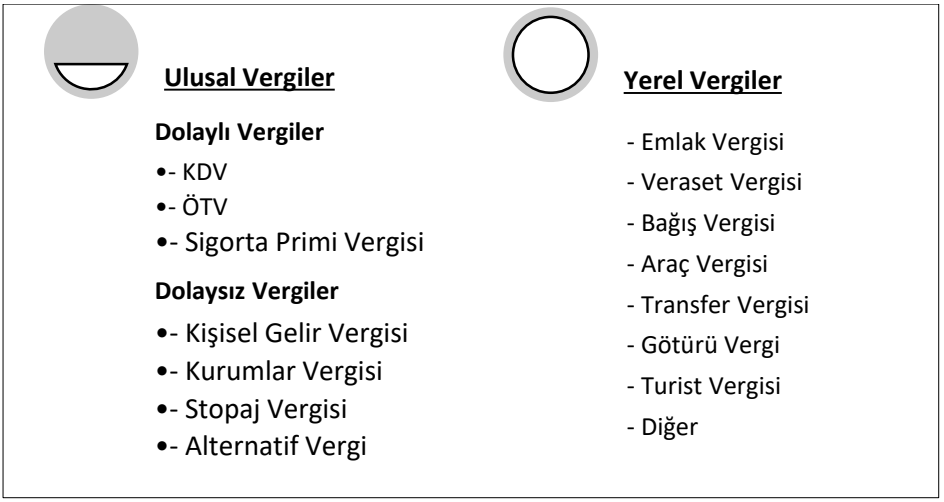
Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınma süreçlerinde belirleyici rol oynayan en önemli unsurlardan biri, uluslararası kuruluşlarla kurulan ilişkiler ve bu ilişkilerin yönlendirdiği politika çerçeveleridir. Bulgaristan açısından bakıldığında ise coğrafi konumu, tarihsel bağları ve ekonomik etkileşimi nedeniyle en kritik uluslararası aktör AB'dir. AB'nin Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için başlıca ticaret ortağı konumunda olması, bölgeyle yürütülen işbirliği ve rekabet dinamiklerinin ekonomik gelişme üzerinde güçlü etkiler yaratmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, Bulgaristan'ın ekonomik yapısının ve vergi sisteminin analiz edilmesinde AB ile olan ilişkisi önemlidir (Petrakos & Totev, 2000).

Bulgaristan, 2007 yılında Avrupa Birliği'ne katılımının hemen ardından, 2008 yılında artan oranlı gelir vergisi tarifesini terk ederek hem kurumlar vergisi hem de gelir vergisinde %10 oranında sabit vergilendirmeye geçmiştir. Bu oran dönem itibariyle AB ölçeğinde en düşük vergi oranı niteliğini taşımaktadır. Düşük oranlı bu vergilendirme modeli rekabetçi vergi sistemini oluşturmuş ve özellikle yabancı yatırımcıları çekmeyi hedefleyen bir politika tercihi olarak öne çıkmıştır.

AB'ye katılımının ardından Bulgaristan, vergi sistemini AB müktesebatıyla uyumlaştırmak amacıyla kapsamlı reformlar gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda ilk 2 yılın sonunda Bulgaristan vergi reformlarının uygulanma başarısı bakımından 178 ülke arasında birinci sırada yer almıştır. Bu başarının temelinde ise ülkenin tercih ettiği yumuşak ve sadeleştirilmiş vergi politikaları bulunmaktadır. Nitekim %10 oranındaki kurumlar vergisi, %10'luk düz oranlı gelir vergisi uygulaması ve sermaye kazançlarının büyük ölçüde vergiden istisna tutulması, ekonomik aktörler açısından öngörülebilirliği artırmış; düşük vergi yükü yabancı yatırım girişlerini teşvik etmiştir. Böylece reformların hem idari etkinliği hem de ekonomik etkileri güçlenmiştir (Alontseva vd., 2020:1).

Bulgaristan vergi sistemindeki vergiler Grafik 3'te gösterilmektedir.

Grafik 3. Bulgaristan Vergi Sistemini Oluşturan Vergiler



Kaynak: Bulgaristan Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, https://www.minfin.bg/en/172, (Erişim Tarihi: 01.12.2025.

Bulgaristan'da vergiler ulusal ve yerel vergiler olarak ikiye ayrılmaktadır. Ulusal vergiler içerisinde de dolaylı ve dolaysız vergiler yer almaktadır (Grafik 3).

Bulgaristan'daki vergilendirme politikası, dolaysız vergilerin payını azaltarak tüketim üzerinden alınan dolaylı vergilerin artırılmasına dayalı bir yapıya sa-

hiptir. Bu yaklaşım, vergilerin eşitsizlik etkisini artırmaktadır. Dolaysız vergilerden elde edilen gelirlerin azalması, gelirin yeniden dağıtım süreçlerini sınırlamaktadır. Ayrıca artan oranlı vergilerin getirilmesi, eşitsizlikle mücadele için hükümet müdahalelerini sınırlamıştır (Tsanov vd., 2013). 2016 yılından bu yana Bulgaristan, AB içerisinde en yüksek gelir eşitsizliğine sahip ülkedir. Bu süreçte, bireylerin iş, yatırım ve diğer gelir kaynaklarından elde ettikleri kazançlar arasındaki farklar giderek derinleşmiş; ekonomik büyüme ile toplumsal refah arasındaki bağ zayıflamıştır. Gelir uçurumunun bu denli artmasına rağmen, devletin yeniden dağıtım mekanizması olarak kullandığı vergi politikası söz konusu eşitsizliği dengelemede yetersiz kalmış; özellikle düşük gelir gruplarının korunmasına yönelik mali araçların etkinliği sınırlı kalmıştır (Hallaert, 2020, s.6). Bulgaristan'daki 2025 yılı itibariyle güncel vergi türleri ve oranları Tablo 2'de belirtilmiştir.

Bulgaristan'da standart gelir vergisi sistemi düz oranlı bir yapıya sahiptir ve temel vergi oranı %10 olarak uygulanmaktadır. Bununla birlikte bazı gelir türleri için farklılaştırılmış oranlar geçerlidir. Bu yapı, Bulgaristan'ın düz oranlı gelir vergisi modelini sürdürürken belirli gelir kategorilerinde farklılaşmaya imkân tanıyan esnek bir sisteme sahip olduğunu göstermektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Bulgaristan'da Vergi Türleri ve Oranları

Vergi Türü	Vergi Oranı
Kurumlar Vergisi	%10
Gelir Vergisi	Standart oran %10,
	İstisnalar dahilinde %5, %7, %15 olarak da uygulanmaktadır.
Stopaj Vergisi	%5-10
Katma Değer Vergisi	Standart oran; %20
	İndirimli oran; %9
Temettü gelirlerinden kesilen vergi oranı	%5
Yabancı tüzel kişilerin faiz, telif ve lisans ücretlerinden elde edilen gelir vergisi oranı	%5
Yabancı tüzel kişilerin diğer gelirlerinin vergi oranı	%10
Lisans Vergisi	İlgili belediye belirler.

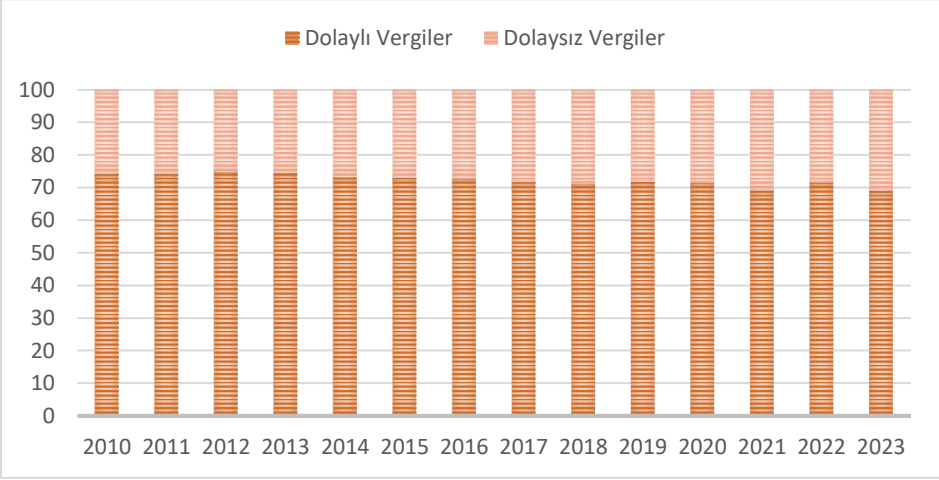
Kumar faaliyetlerinden elde edilen gelir	%15
Gemi işletmeciliği faaliyeti üzerinden	%10
Emlak Vergisi	‰ 0,1 ila 4,5'i arasında vergilendirilir.
Turist Vergisi	Gecelik 0,20 BGN ile 3,00 BGN arasında belirlenir.
Veraset ve İntikal Vergisi	Kardeşler ve çocukları arasındaki bağışlarda %0,4 ila %0,8,
	İvazsız iktisap edilen taşınmazlar: %0,1-3'üne kadar Belediye Meclisince belirlenir.
	Diğer bütün bağışlarda %3,3 ila %6,6
Taşıma Araçları İçin Vergi	Her yıl kanunla belirlenir.
Kamu Kaynaklı İşletmelerin Gelir Vergisi	Belediyelere tahakkuk eden gelir vergisi oranı: %2 Geriye kalan kamu iktisadi teşebbüsleri için gelir vergisi oranı: %3
Sigorta Primleri Üzerinden Alınan Vergi	%2
Yolcu Taşımacılığına Uygulanan Vergi	Yıllık vergi tutarı belediye meclisinin tüzüğü ile 300 ile 1000 BGN arasında belirlenmektedir.

Kaynak: Bulgaristan Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, https://www.minfin.bg/en/172, (Erişim Tarihi: 01.12.2025).

Bulgaristan'ın vergi sisteminde KDV iki farklı oranda uygulanmaktadır: standart oran %20, indirimli oran ise %9'dur. İndirimli oran; oteller, tatil konaklamaları, kamp alanları ve karavan kiralama alanları gibi turizm kapsamındaki konaklama hizmetlerine uygulanmaktadır. Bunun yanı sıra, bazı mal ve hizmetler KDV'den tamamen muaftır. Sağlık hizmetleri, sosyal bakım ürünleri ile sigorta ve sigortacılıkla ilgili belirli ürünlerin teslimi bu kapsamda değerlendirilmekte ve KDV'ye tabi tutulmamaktadır. Bu yapı, Bulgaristan'ın KDV sisteminde hem genel bir standart oranı hem de belirli sektörleri teşvik etmeye yönelik seçici vergisel düzenlemeleri benimsediğini göstermektedir.

Aşağıdaki grafikte Bulgaristan'da toplanan dolaylı ve dolaysız vergi gelirlerinin bileşimi yıllar itibariyle gösterilmektedir.

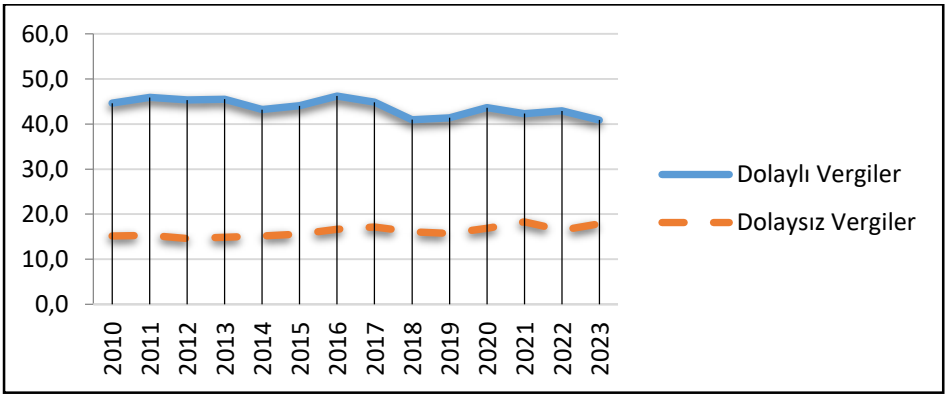
Grafik 4. Bulgaristan'da Vergilerin Bileşimi (%)



Kaynak: European Commission, DG Taxation and Customs Union ve Eurostat verileri, https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/data-taxation-trends_en, (Erişim Tarihi: 04.05.2025).

Değişim trendi incelendiğinde, Bulgaristan'da dolaylı vergilerin vergi gelirleri içindeki payının uzun yıllar boyunca %70'in üzerinde seyrettiği ve yapısal olarak yüksek bir düzeyde kaldığı görülmektedir. Grafik 4'te ise 2010-2023 yıllar içerisinde dolaylı ve dolaysız vergilerin toplam kamu geliri içindeki payı ve değişimi yer almaktadır.

Grafik 5. Bulgaristan'da Vergilerin Toplam Kamu Gelirine Oranı (%)

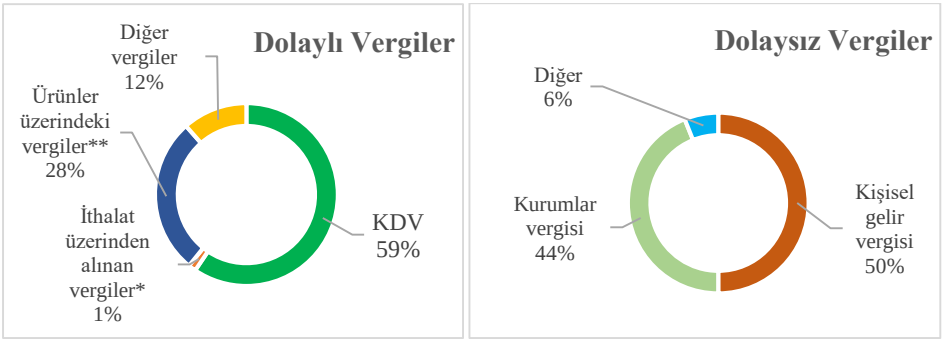


Kaynak: World Bank Database, *World Development Indicators*, databank.worldbank.org, (Erişim Tarihi: 01.12.2025).

Grafik 5'e göre dolaylı vergiler/toplam gelir oranı 2023 itibariyle %40,9 olarak ölçülmüştür. Dolaysız vergiler/toplam kamu geliri oranı ise 2023 itibariyle %17,9 olarak ölçülmüştür. Dolaylı vergiler 2016 ve 2020 yıllarında yüksek bir artış göstermiştir.

Dolaylı ve dolaysız vergilerin kendi içindeki bileşimi Grafik 6'da yer almaktadır.

Grafik 6. Bulgaristan'da Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Bileşimi (%, 2023)



Kaynak: European Commission, DG Taxation and Customs Union ve Eurostat, https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/data-taxation-trends_en, (Erişim Tarihi: 01.12.2025).

* KDV dahil değildir.

** KDV ve ithalat vergileri hariçtir.

Grafik 6'ya göre; Bulgaristan'da dolaylı vergilerin büyük çoğunluğunu KDV oluşturmaktadır. Dolaysız vergilerin bileşimine bakıldığında büyük çoğunluğunu kişisel gelir vergisi ve kurumlar vergisi oluşturmaktadır.

5. Karşılaştırmalı Analiz

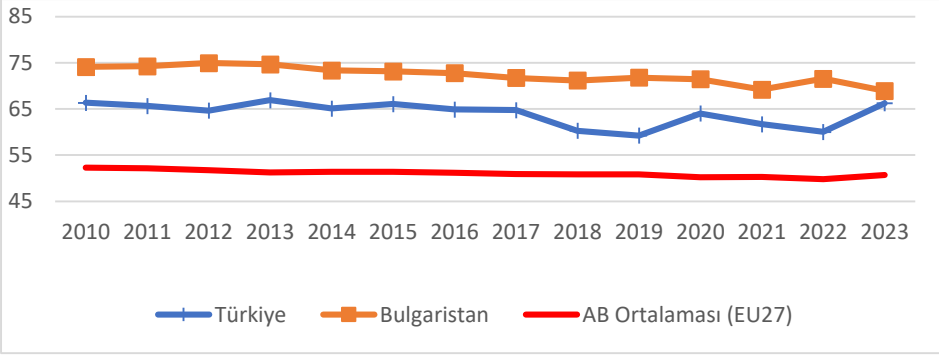
Bu bölümde, iki ülke arasındaki temel farklar ve benzerlikler dört ana eksen üzerinden sistematik olarak değerlendirilecektir. Karşılaştırma çerçevesi; (1) vergi yapısı, (2) vergi karmaşıklığı, (3) vergi politikası ve (4) gelir dağılımında adalet boyutu olmak üzere dört temel başlıktan oluşmakta olup, bu yapı her iki ülkenin vergi sistemlerinin bütüncül bir biçimde analiz edilmesine olanak sağlayacaktır.

5.1. Vergi Yapısı Bakımından Karşılaştırma

Bir vergi sisteminde dolaylı ve dolaysız vergilerin optimal dağılımı oldukça önemlidir. Çağdaş vergi anlayışına göre vergi sisteminin temelini dolaysız vergilerin oluşturması ve yalnızca dolaysız vergilerin yetersiz kaldığı durumlarda dolaylı vergilerin tamamlayıcı bir araç olarak kullanılması beklenmektedir. Dolaylı vergilerin toplam vergi yapısı içindeki oranı arttıkça vergi adaletinden uzaklaşılmakta ve özellikle düşük gelir grupları üzerinde orantısız bir yük oluşmaktadır (Susam & Oktayer, 2007, s. 114).

Grafik 7'de Türkiye ve Bulgaristan'ın dolaylı vergilerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı yer almaktadır. Referans noktası olarak AB ortalaması belirtilmiştir. Buna göre Bulgaristan'ın toplam vergi gelirleri içerisindeki payı Türkiye'ye göre yüksektir.

Grafik 7. Dolaylı Vergilerin Toplam Vergiler İçindeki Payı (%)



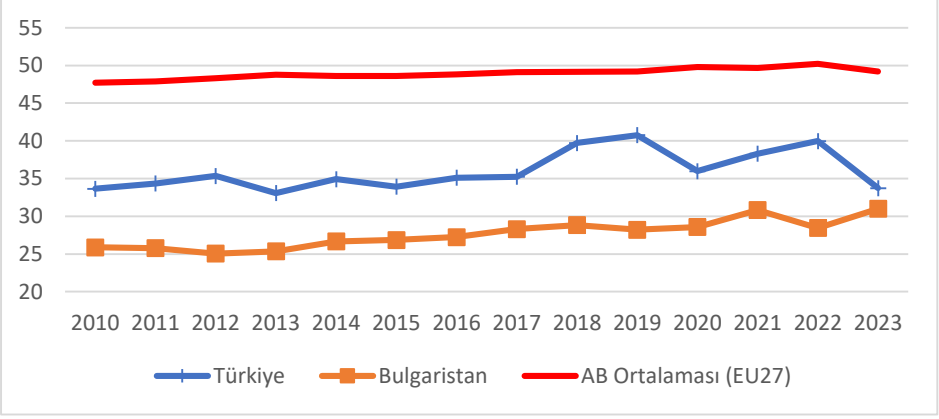
Kaynak: European Commission, DG Taxation and Customs Union ve Eurostat verileri, https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/data-taxation-trends_en, (Erişim Tarihi: 07.05.2025). İlgili rapordan "direct taxes" ve indirect taxes" isimli veri setlerinin kendi içindeki dağılımı hesaplanmıştır. Türkiye verileri; T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri rapor verileri kullanılarak hesaplanmıştır, hmb.gov.tr/muhasebat-genel-mudurlugu-istatistikleri, (Erişim Tarihi: 07.05.2025).

Grafik 8'de, Türkiye ve Bulgaristan'ın dolaysız vergilerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı AB ortalaması ile birlikte karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır. Grafik incelendiğinde, Türkiye'de dolaysız vergilerin payının 2010–2023 döneminde genel olarak %30–40 bandında dalgalandığı, bazı yıllarda özellikle

2018 ve 2021'de belirgin artışlar gösterdiği görülmektedir. Buna karşılık Bulgaristan'ın dolaysız vergi payının aynı dönemde %25–30 aralığında istikrarlı ve düşük bir seviyede seyrettiği dikkat çekmektedir.

Bu karşılaştırma, Türkiye'nin Bulgaristan'a kıyasla dolaysız vergilere daha fazla ağırlık verdiğini, ancak AB ortalamasının hâlâ oldukça gerisinde olduğunu göstermektedir. Bulgaristan'ın düşük dolaysız vergi payı, düz oranlı vergi yapısı ve tüketim vergilerine dayalı sisteminin doğal bir sonucudur. Türkiye'de ise dönemsel artışlara rağmen dolaysız vergilerin toplam vergi yapısı içindeki payının AB normlarına yaklaşamadığı ve vergi kompozisyonunun ağırlıklı olarak dolaylı vergilere dayanmaya devam ettiği görülmektedir.

Grafik 8. Dolaysız Vergilerin Toplam Vergiler içindeki Payı (%)



Kaynak: European Commission, DG Taxation and Customs Union ve Eurostat verileri, https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/data-taxation-trends_en, (Erişim Tarihi: 07.05.2025). İlgili rapordan "direct taxes" ve indirect taxes" isimli veri setlerinin kendi içindeki dağılımı hesaplanmıştır. Türkiye verileri; T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri rapor verileri kullanılarak hesaplanmıştır, hmb.gov.tr/muhasebat-genel-mudurlugu-istatistikleri, (Erişim Tarihi: 07.05.2025).

Bulgaristan, AB üyesi ülkeler arasında gelir üzerinden alınan vergilerde en düşük orana sahip ülke konumundadır. Bu düşük oranlı vergilendirme yapısı, ülkenin coğrafi konumuyla birleşerek Bulgaristan lehine güçlü bir vergi rekabeti ortamı yaratmaktadır. Söz konusu rekabet, özellikle doğrudan yabancı yatırımların ülkeye çekilmesinde önemli bir avantaj sağlamaktadır (Ağcakaya & Eroğlu, 2015).

ÖTV açısından bakıldığında da iki ülkenin vergi sistemi farklıdır. Türkiye'de ÖTV'nin çeşitliliği, vergi tabanı yüksekliği, hanehalkı üzerindeki vergi yükünü artırmakta ve gelir dağılımı açısından regresif etki yaratmaktadır. Bulgaristan'da ise tüketim üzerindeki vergiler daha standart ve AB normlarına sıkı biçimde bağlıdır. İki ülkenin ÖTV kapsamına giren mal ve hizmet listesi Tablo 4'te belirtilmiştir.

Tablo 4. Ülkelerde ÖTV Kapsamına Giren Mal ve Hizmetler

Ülke	ÖTV Kapsamı
Türkiye	Akaryakıt, alkollü içkiler, tütün ürünleri, meyve suları, motorlu taşıtlar, havyar, parfüm, temizlik ürünleri, kitap ve gazeteler, beyaz eşya, süs eşyaları, telsiz ve kayıt cihazları, radyo ve video cihazları
Bulgaristan	Akaryakıt, alkollü içkiler, tütün ürünleri, elektrik.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

5.2. Vergi Karmaşıklığı Bakımından Karşılaştırma

Vergi karmaşıklık endeksi verileri kullanılarak iki ülkenin vergi yapısını daha iyi anlamak ve karşılaştırmak mümkündür. Vergi karmaşıklık endeksi, uluslararası şirketlerin faaliyeti esnasında bir ülkenin kurumlar vergisi sisteminde karşılaştığı (potansiyel sorunlar, vergi yapısı nedeniyle karışıklıklar) karmaşıklığını ölçmektedir. Endeks, vergi mevzuatının karmaşıklığını (farklı vergi düzenlemelerinin yapısında bulunan karmaşıklık) ve vergi çerçevesinin karmaşıklığını (bir vergi sisteminin özellik ve süreçlerinden kaynaklanan karmaşıklık) kapsamaktadır (Tax Complexity Index, 2025).

Endeksin son yayınlandığı 2024 verilerine göre genel puanlamada 71 ülke arasından Bulgaristan 0.41 puanla 48.sırada, Türkiye ise 0.46 puanla 60.sırada yer almaktadır. Vergi kanunlarının karmaşıklığını ölçen alt endekslerden *vergi kanunu karmaşıklığı endeksi*ne göre Bulgaristan 46.sıradayken Türkiye 64.sırada yer almaktadır. Son olarak bir vergi sisteminin özellikleri ve süreçlerinden kaynaklanan karmaşıklığı *ölçen vergi şeklinin karmaşıklığı endeksi*ne göre Bulgaristan 47.sırada Türkiye ise 45.sırada yer almaktadır.

Endekse ve alt endekslerine ait 2024 yılı ölçümlerini içeren tablo aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 5. Vergi Karmaşıklığı Sıralaması

ENDEKS TÜRÜ	ÜLKE (SIRALAMA)	
	Bulgaristan	**Türkiye**
Genel Vergi Karmaşıklığı	0.41 (48)	0.46 (60)
Vergi Kanunu Karmaşıklığı	0.51 (46)	0.59 (64)
Vergi Şeklinin Karmaşıklığı	0.32 (47)	0.32 (45)

Kaynak: Tax Complexity Index, https://www.taxcomplexity.org, (Erişim Tarihi: 01.12.2025).

Tablodaki verilere göre iki ülkenin vergi yapısı da ortalamanın üzerinde bir karmaşıklık derecesine sahiptir. Türk vergi sistemi çoğunlukla Bulgaristan vergi sistemine göre daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu endeksin yüksek olması yabancı sermayenin ülkeye girmesini zorlaştırmaktadır.

5.3. Vergi Politikası Karşılaştırması

Bulgaristan ulusal vergi politikasını uzun vadeli bir kalkınma aracı olarak konumlandırmıştır. Düşük, düz ve sabit vergi oranları sayesinde, geçiş döneminde kaybettiği sermaye açığını kapatmak için uluslararası sermayeyi cezbetmeyi hedeflemiştir. Bu devletin vergi gelirlerinden feragat etmesi pahasına yapılan bilinçli bir tercihtir. Ülke kısa sürede düşük vergi oranları ve AB fonlarıyla desteklenen yatırım teşvikleri sayesinde uluslararası firmalar için cazip bir merkez haline gelmiştir. Türkiye'de ise vergisel teşvik sistemi daha çok sektörel ve bölgesel farklılıklar üzerine inşa edilmiştir.

Sermaye yetersizliği, kayıtdışılık ve yolsuzluklardan dolayı Bulgaristan'ın AB'ye uyumlanması zor olmuştur. Özellikle de ekonomik ve düzenleyici kurumların yeterli olmaması gayri resmi faaliyetlerin artışına yol açmıştır (Ott, 2002). Bir yandan AB vergileme standartlarını sağlanmak isterken diğer yandan vergi ödeme kapasitesi konusunda çeşitli güçlükler yaşanmıştır.

Bulgaristan'ın düşük vergi politikaları, belirli ekonomik teşvikler sağlama potansiyeline sahip olsa da ülkede süregelen ve ciddi boyutlardaki kayıt dışı ekonomi temel bir sorun oluşturmaktadır. Bu durum düşük vergi oranlarının kayıt dışılığı engelleme veya azaltma konusunda tek başına yeterli bir araç olmadığını göstermektedir (Bahtiyar & Taytak, 2020: 97). Ek olarak geçiş süreci içinde sıkça değişen vergi kanunları ve düzenlemelerin getirdiği vergi karmaşıklığı da sürecin başarılı ilerlemesine engel olmuştur (Bahtiyar & Taytak, 2020: 123).

Türkiye'de vergi politikası daha çok bütçe finansmanı aracı olarak kullanılmaktadır. Harcamalar arttıkça, tahsilatı en kolay olan dolaylı vergilere (özellikle ÖTV) başvurulmaktadır. Türkiye'de vergi oranları yatırım çekmekten ziyade, bütçe açıklarını kapatmak üzere kurgulanmış bir yapıdadır.

Türkiye AB'ye üyelik sürecinde AB müktesebatına uyumlanmak adına çeşitli vergisel düzenlemeler yapmıştır. 2002 yılında ÖTV uygulamasına geçilmiş ve ÖTV'nin kapsamı genişletilmiştir. Bu kapsamda madeni yağlara spesifik; tütün ürünleri ile alkollü içkilere ise advalorem esaslı vergi uygulaması getirilmiştir. Akabinde 2005 yılında ithal sigaralara yönelik vergiler kaldırmıştır. Bu kapsamda ayrıca 2010 yılında işlenmiş tütüne uygulanan tütün fonu vergisini kaldırmıştır. Ek olarak AB'ye uyum sağlamak adına MTV'de çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda emisyon seviyesi düşük, çevre dostu, küçük motor hacimli, yakıt pilli veya elektrikli hibrit araçlarda vergi oranları düşük tutulmuştur (Mezararkalı & Atsan, 2015, ss.9-10). Fakat KDV yapısının çok oranlı olması ve istisna ve indirimli oranların uygulanması gibi bazı vergisel konular AB standardı ile tam uyumu engellemektedir.

5.4. Gelir Dağılımda Adalet Boyutundan Karşılaştırma

İki ülkenin GSYH, kişi başına düşen gelir ve Gini katsayısı Tablo 6'da gösterilmiştir. Tabloya göre; Türkiye'nin GSYH oranı Bulgaristan'a kıyasla oldukça yüksek olmakla birlikte, kişi başına düşen gelir seviyesinde Bulgaristan'ın Türkiye'nin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye'de nüfusun çok daha büyük olması nedeniyle toplam GSYH'nin kişi başına gelir düzeyine aynı ölçüde yansımadığını göstermektedir. Gelir dağılımı göstergesi olan Gini katsayısına bakıldığında ise Türkiye'nin 0,448 değeri ile Bulgaristan'a kıyasla daha yüksek bir eşitsizlik düzeyine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de gelir dağılımı daha bozukken Bulgaristan'da görece daha dengeli bir yapı bulunmaktadır.

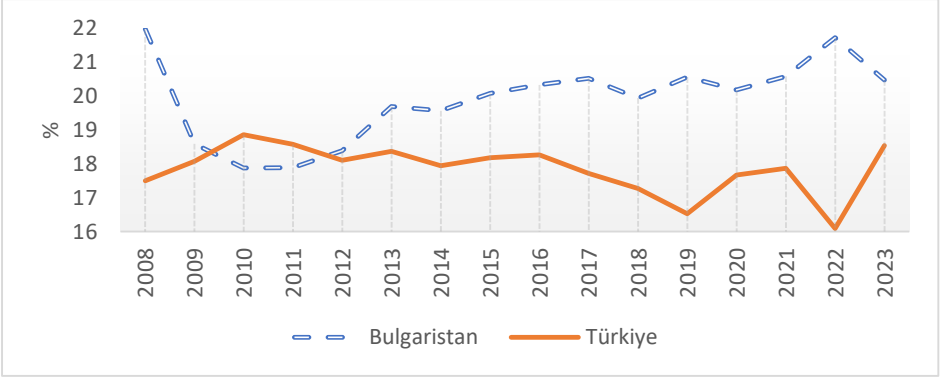
Tablo 6. Ülkelerin GSYH ve Kişi Başına Düşen Gelirleri

Ülke	GSYH (milyar dolar)	Kişi Başına Düşen Gelir (dolar)	Gini Katsayısı
Türkiye	1.320.00	15.460	0,448
Bulgaristan	112.23	17.590	0,384

Kaynak: Yazar tarafından Dünya Bankası verileri kullanılarak derlenmiştir.

İki ülke birbirinden farklı vergi reformları uygulayıp, nispeten farklı vergi yapılarına sahip olmalarına rağmen benzer bir adaletsizlik sorunu yaşamaktadır. Türkiye'de özellikle artan oranlı vergi sisteminin varlığı kağıt üzerinde adil görünse de, bu vergilerin tabanının dar olması, tahsilatının yetersiz olması ve dolaylı vergilerin aşırı yüksekliği nedeniyle fiili vergi yükü dar gelirlinin üzerine kalması gelir dağılımında adaletsizlik oluşturmaktadır. Bulgaristan'da ise artan oranlı vergi sistemin terk edilmesi nedeniyle gelir gruplarının aynı oranda vergilendirilmesi eşitsizliği derinleştirmiştir.

Grafik 9. Türkiye'de ve Bulgaristan'da Vergilerin Milli Gelire Oranı



Kaynak: Worldbank, https://data.worldbank.org/, "Tax revenue (% of GDP) - Turkiye, Bulgaria" (Erişim Tarihi: 15.11.2025).

Grafik 9'da Türkiye'de ve Bulgaristan'da vergilerin milli gelire oranı gösterilmektedir. Grafiğe göre; Bulgaristan'ın vergi oranı tüm dönem boyunca Türkiye'nin üzerinde seyretmiştir. Bulgaristan'da oranlar genel olarak %19–21 ban-

dında dalgalanırken, Türkiye'de %17–19 aralığında daha düşük bir seviyede gerçekleşmiştir. Özellikle 2019–2020 döneminde Türkiye'de belirgin bir düşüş görülmüştür.

6. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, Türkiye ve Bulgaristan'ın vergi yapılarının AB uyum çerçevesinde nasıl şekillendiğini, tarihsel bağlam, kurumsal yapı ve mali politikalar üzerinden karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Karşılaştırma dört boyuttan oluşmaktadır : (i) vergi yapısının bileşimi, (ii) vergi karmaşıklığı, (iii) vergi politikalarının yönelimi ve (iv) gelir dağılımı ile vergi adaleti boyutu. Bu eksenler, iki ülkenin hem yapısal hem işlevsel açıdan hangi noktalarda benzeştiğini, hangi noktalarda ayrıştığını ortaya koymak açısından bütüncül bir değerlendirme alanı sunmuştur.

İlk aşamada, kuramsal çerçeve oluşturularak dolaylı ve dolaysız vergilerin iktisadi ve mali işlevleri tartışılmıştır. Ardından AB vergi politikalarının temel hedefleri, özellikle Tek Pazar'ın işleyişini desteklemek üzere KDV başta olmak üzere bazı dolaylı vergilerde uyumlaştırmayı esas aldığı gösterilmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında, Türkiye'nin vergi yapısı ayrıntılı şekilde analiz edilmiştir. Türkiye'nin çoklu vergi sistemine sahip olduğu, ancak gelir ve kurumlar vergisi matrahlarının sınırlı olması ve kayıt dışılığın yaygınlığı nedeniyle vergi kompozisyonunun belirgin biçimde dolaylı vergilere yaslandığı tespit edilmiştir. Nitekim yıllar boyunca dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının %59–66 aralığında seyrettiği görülmüştür. Üçüncü aşamada, Bulgaristan vergi sistemi incelenmiştir. Bulgaristan'ın 2007'de AB'ye tam üyelik sonrası uygulamaya koyduğu düz oranlı (%10) gelir ve kurumlar vergisi, vergi yapısını sadeleştirmiş ve ülkeyi uluslararası sermaye açısından cazip bir vergi rekabeti merkezi hâline getirmiştir. Bununla birlikte Bulgaristan'da dolaylı vergilerin özellikle KDV'nin vergi gelirleri içindeki payının %70'leri aşan düzeylere çıkması, sistemin güçlü ölçüde tüketim odaklı olduğunu göstermektedir. Bu yapı, AB ile uyumu hızlandırmış olsa da vergi adaletinin zayıflamasına ve gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmuştur. Nitekim Bulgaristan, 2016'dan itibaren AB içinde gelir eşitsizliği en yüksek ülkelerden biri hâline gelmiştir.

Türkiye ve Bulgaristan'ın vergi yapılarının karşılaştırması iki ülkenin AB normlarına uyum konusunda son yirmi yılda önemli ilerlemeler kaydettiğini ortaya koymaktadır. Bulgaristan tam üyelik sonrasında uyguladığı düz oranlı vergi politikası, düşük vergi oranları ve sade vergi sistemi sayesinde AB ile mali uyumu

belirli ölçüde sağlamıştır. Türkiye ise AB aday ülke statüsü doğrultusunda çok sayıda düzenlemeyi hayata geçirmiş olmakla birlikte, dolaylı vergilere bağımlı yapısını sürdürmektedir. İki ülkede de dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki ağırlığının %60'ların üzerinde seyretmesi, vergi yükünün düşük gelir grupları aleyhine dağılmasına yol açmakta ve vergi adaleti tartışmalarını güçlendirmektedir.

AB uyum sürecinin etkin ilerleyebilmesi için Türkiye'nin vergi sisteminde iki önemli dönüşümü hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki, gelir vergisinin tabana yayılması, kayıt dışılığın azaltılması ve dolaysız vergilerin kamu gelirleri içindeki payının kademeli olarak artırılmasıdır. İkincisi ise dolaylı vergilerin özellikle KDV ve ÖTV'nin kademeli olarak azaltılması, KDV sisteminin sadeleştirilmesi ve istisna-indirimli oranların AB uygulamalarıyla uyumlu hâle getirilmesidir. 2022 yılı verilerine göre KDV gelirlerinin toplam vergi gelirlerine oranı AB (EU-27) ortalaması %18,6, OECD ortalaması %20,8 iken Türkiye'de bu oran %24'tür (OECD, 2022, s.14; Europen Commission, 2025). Bu da Türkiye'nin AB müktesebatına uyum için KDV konusunda yeterli hamleleri yapmadığını göstermektedir.

Çalışmada ayrıca karşılaştırmalı eksen olarak gelir dağılımı ve vergi adaleti boyutu da ele alınmıştır. Türkiye'nin Gini katsayısının 0,448 ile Bulgaristan'ın 0,384'lük değerinin üzerinde olması, Türkiye'de eşitsizliğin daha keskin olduğunu göstermektedir. Buna rağmen iki ülkenin vergi yapılarında dolaylı vergilerin yüksek paya sahip olması, her iki ülkede de düşük gelir gruplarının orantısız biçimde daha yüksek vergi yükü taşıdığına işaret etmektedir. Ayrıca, iki ülke vergi karmaşıklığı endeksi açısından karşılaştırılmış; Bulgaristan'ın daha sade bir vergi mevzuatına sahip olmasına rağmen uygulama süreçlerinde belirli karmaşıklıkların devam ettiği, Türkiye'nin ise düzenleme yoğunluğu ve çoklu vergi oranları nedeniyle daha karmaşık bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışma, iki ülkenin vergi sistemlerine ilişkin bulguları karşılaştırmalı bir çerçeveye oturtarak, AB'nin mali uyum politikalarının Türkiye'nin vergi reform sürecine yön verebilecek nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle vergi tabanının genişletilmesi, kayıt dışılığın azaltılması, gelir ve kurumlar vergisi yapısının güçlendirilmesi ve dolaylı vergilerde AB standartlarına yakınsama sağlanması, Türkiye'nin hem mali sürdürülebilirlik hem de sosyal adalet hedefleri açısından önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma Türkiye ve Bulgaristan'ın vergi yapılarındaki yapısal farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koyarak, AB ile mali uyum sürecinin

hangi alanlarda ilerlediğini, hangi alanlarda ise daha kapsamlı reform gereksinimi bulunduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular, Türkiye için vergi reformlarının yalnızca mali zorunluluk değil, aynı zamanda AB ile bütünleşme perspektifinin bir unsuru olarak ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Kaynakça

Ağcakaya, S. & Eroğlu, O. (2015). "Avrupa Birliği'nin Balkan ülkeleri Vergi Sistemleri Üzerindeki Rolünün Değerlendirilmesi". Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(4), 123–140.

Alontseva, D. V., Lavrishcheva, O. A. & Safronova, E. V. (2020). "Tax System of the Republic of Bulgaria as a Destructive Factor in State Development". *Turismo: Estudos & Práticas (UERN)*, 1–7.

Atkinson, A. B. (1977). "Optimal Taxation and the Direct versus Indirect Tax Controversy". *The Canadian Journal of Economics*, *10*(4), 590-606.

Bahtiyar, E., & Taytak, M. (2020). "Bulgaristan Vergi Sistemi". İçinde Tekin A. & Nail Sağdıç E. (Ed). *Vergi Sistemleri,* (93-126). London: IJOPEC Publication.

Bulgaristan Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı. (2025). https://www.minfin.bg/en/172, (Erişim: 01.12.2025).

Çiçek, U. & Uğur, K. (2019). "Avrupa Birliği Ülkelerinde Dolaylı – Dolaysız Vergilerin Yapısı". *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 77-96.

Edizdoğan, N., Çetinkaya, Ö. & Gümüş, E. (2019). *Kamu Maliyesi* (10. Baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Erdem, M., Şenyüz, D. & Tatlıoğlu, İ. (2021). *Kamu Maliyesi* (16.Baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

European Commission (2025). "DG Taxation and Customs Union" ve "Eurostat" verileri, https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/data-taxation-trends_en , (Erişim: 04.05.2025).

Gelir İdaresi Başkanlığı. (2025). gib.gov.tr. (Erişim: 10.10.2025).

Gülşen, M. A. & Yıldıran, M. (2021). Tax Structure and Institutional Determinants in Transition Economies. *Maliye Çalışmaları Dergisi*. 65. 49-69. https://doi.org/10.26650/mcd2021-903832.

Hallaert, J.-J. (2020). "Inequality, Poverty, and Social Protection in Bulgaria". *SSRN Electronic Journal*. IMF, Working Paper 20/147. https://doi.org/10.2139/ssrn.3688532

National Bureauo of Economic Research, "Role of Direct and Indirect Taxes in the Federal Reserve System: A Conference Report of the NBER and the Brookings Institution", *Princeton University Press*, 1964.

OECD. (2025). *OECD Economic Surveys: Türkiye 2025,* Paris: OECD Publishing.

Ott, K. (2002). The Underground Economy in Croatia. *Occasional Paper Series*, *12*. https://doi.org/10.3326/ops.12

Petrakos, G. & Totev, S. (2000). Economic structure and change in the Balkan region: Implications for integration, transition and economic cooperation. *International Journal of Urban and Regional Research*. *24*(1), 95-113. https://doi.org/10.1111/1468-2427.00237

Mezararkalı, P. ve Atsan, T. (2015). "Avrupa Birliği Vergi Politikası İle Türk Vergi Sisteminin Uyumlaştırılması ve AB Üyesi Ülkelerde Uygulanan Vergiler", *The Second International Conference in Economics (EconWorld 2015)*, 1-10.

Minassian G. (2002). "The Economic Environment in Albania, Bulgaria, Macedonia FYR, and Greece: A Cross-Country Study", *Eastern European Economics*, 40 (4).45–82.

Susam, N., & Oktayer, N. (2007). "Türkiye Ekonomisinde Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçinde Dolaysız Ve Dolaylı Vergiler (1995-2005)". *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 21(2), 105-123.

Şenyüz, D., Yüce, M. & Gerçek, A. (2023). *Türk vergi sistemi* (20. baskı). Bursa: Ekin Kitabevi.

Tax Complexity Index. (2025). Tax Complexity Index. https://www.taxcomplexity.org (Erişim: 01.12.2025).

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Yönetim Bütçe İstatistikleri. (2025). Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri Ay İçi Tahsilat Tabloları rapor verileri. hmb.gov.tr/muhasebat-genel-mudurlugu-istatistikleri, (Erişim: 29.11.2025).

T.C. Dış İşleri Bakanlığı AB Başkanlığı, Tek Pazar Programı. https://www.ab.gov.tr/tek-pazar-programi_53087.html, (Erişim: 02.12.2025).

Tsanov, V., Ivanova, P., Panteleeva, S. & Bogdanov, B. (2013). "GINI Country Report: Growing Inequalities and their Impacts in Bulgaria". *GINI Country Reports Bulgaria*.

World Bank Database. (2025). *World Development Indicators*, databank.worldbank.org (Erişim: 01.12.2025).

World Bank. (2025). Tax revenue (% of GDP) – Türkiye, Bulgaria. https://data.worldbank.org/ (Erişim: 15.11.2025).